

SAŽETAK O OSNIVANJU I RADU DSJ U PRVIH 100 GODINA

Osnova za proučavanje osnivanja i rada DSJ je posebno izdanje o „100. Godina HKD Sv. Jeronima/Sv. Ćirila i Metoda“¹ koje je sažeto prikazalo 100 godina rada DSJ od 1868. – 1968. godine. Prikaz rada DSJ iskazan je u 3. doba:

1. Doba 1868. – 1918.
2. Doba 1918. – 1845.
3. Doba 1945. – 1968.

Evo glavnih naglasaka iz 1. doba.

1. **OSNIVANJE DSJ 1968.** - DSJ je osnovao zagrebački nadbiskup kardinal Juraj Haulik – pokrovitelj.
2. **STRUKTURA DSJ:**
 - Utemeljitelji – 16 članova
 - Članovi I. reda – 35 članova
 - Članovi II. reda – 23 članova
 - Članovi III. reda. – 24 članova

Ukupno 96 članova.

3. **DAROVATELJI:**
 - Mirko Barun Ožegović
 - Josip Juraj Strossmayer
 - Đuro Smičiklas
 - Juraj Dobrila.
4. **SKUPŠTINE** (održavaju se godišnje – pozvani svi članovi)

Gosti Skupština:

- *Predstavnici HAZU (do 1941. JAZU; 1941. -1945. HAZU; 1945. – 1991. JAZU; od 1991. HAZU) - Rački, Smičiklas, Torbar
- * Matica Hrvatska (Ivan Kostrenčić)
- * Profesori Sveučilišta (Kržan, Breščenski, Kosta Vojnović)
- * Narodni zastupnici (I. Vončina, Vj. Spinčić)
- * Javni radnici (Madec, Bradaško, Božidar Kukuljević)
- * Pisci (Lopašić, Mrazović, Kišputić, Josip Pasarić)
- * Svećenici (dr. Antun Bauer)
- * Biskupi (Marušić, Najradi, Premuš. Lang, Solis)
- * Kanonici (Vojaković, Barun, Strahinščak, Korenić, Barac)
- * Župnici – Povjerenici...

Izvadci sa Skupština:

- **I. 1868. Osnivačka** (Prvi predsjednik DSJ Gajdek koji je predsjedao 18 godina – do 1886., govori o početnim teškoćama, ali i o nadi u providenje i Božji Blagoslov. Spominju se glavni ciljevi osnivanja DSJ koji snažno naglašuju „*obrazovanje radnika i seljaka u kršćanskom duhu i narodnome biću*“ te zahvaljuje na zauzetosti duhovnih osoba u vremenu osnivanja)
- II. - 1869.** (pohvale krajinškome pukovniku Ivanu vitezu Trnskom za rad u Vojnoj Krajini na promicanju znanja i općem prosvjećivanju među pučanstvom – uglavnom seljacima –

¹ Dr. Josip Butorac, „100 godina Hrvatskog književnog društva Sv. Jeronima/Sv. Ćirila i Metoda“, HKD Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1969.

op. p)

III. - 1870. (ističe novčane poteškoće...)

V. - 1873. (i dalje novčane teškoće i želja za plaćanje piscima knjiga DSJ)

VII. - 1875. (ističe plodnu suradnju sa svećenicima i učiteljima koji najbolje poznaju narod, a zajedničko djelovanje donosi rezultate...)

VIII. - 1876. (Predsjednik Gajdek radosno izjavljuje):

- novac stiže i tiskanje knjiga ide jako dobro;
- ističe trud i žrtvu članstva DSJ pripadnika malog siromašnog hrvatskog naroda,
- dobrotu darovatelja
- svekoliki tehnički napredak u svijetu Amerika, Europa
- Pici i dalje besplatno rade
- pohvaljuje Povjerenike i Odbornike
- Članstvo se povećava, seljaci, sveučilišni profesori, školska djeca...
- Ban Mažuranić i član i zagovornik...

XIII. - 1881. (izvješćuje o potresu 1880...)

XIV. - 1882. (izvješćuje o pokojnom biskupu Dobrili i njegovim zaslugama za hrvatski narod u Istri i svekoliku zauzetost u prosvjećivanju ljudi te dobročinstva koja je je za života predvodio kao primjer svima... „u Bogu mu plaća, u nas spominjanje vječno“)

XV. - 1883. (ustaje u obranu hrvatskog seljaka jer je neuk i nije imao od koga učiti... sada se budi...)

XVI - 1884. (buđenje svijesti hrvatskog naroda po svetojeronimskim knjigama...)

XVII. - 1885. (ponovno ističe glavne zadaće DSJ – „*pružiti narodu moralni uzgoj i unaprijediti njegovo materijalno blagostanje*“ i u svijetu je borba za opstanak, dodaje, i teško malome narodu, ali nije vrijeme za očajavanje... „*Naprotiv što veća nevolja neka bude veća revnost i ustrajnost, a to znači – silnija ljubav. Poručavajmo i hrabrimo bijedni narod. To je naše Društvo s knjigom u ruci radilo od početka*“.)

XVIII. 1886. (Novi predsjednik Budicki ističe):

- „*Nashe je Društvo čedo onih časnih otaca...*“ (misli na nekadašnje ilirce i „Kolo mladih rodoljuba“ u Bogoslovnom sjemeništu, što se odnosi se na 50. godišnjicu „hrvatskog narodnog i književnog preporoda“ te nastavlja: „*Književno smo naime Društvo, i hvala Bogu, a na veću slavu onih naših otaca, mi smo već jedan poseban ogranak hrvatske književnosti. Mi naime nastojimo njegovati samo pučku knjigu evo već 18 godina... Dobro sjeme otaca, posijano u ljuavi za narod, donijelo je, uz Božji blagoslov, obilan i zdrav plod*“)

XXXVI. - 1903. (Predsjednik Rubetić – ističe jako loše stanje naroda i osobito seljaka i obrade zemlje – osiromašenje i iseljavanje. *DSJ je brana za Hrvatsku...*

XXXVII. - 1905. (bilježnik Rožić ističe – „*budi se svijest naroda*“)

XLIII. - 1910. (Blagajnik Stjepan Bičanić izvješćuje o velikom prihodu i velikom tiskanju knjiga te ističe ravnotežu između prihoda i troškova...)

XLV. - 1912. (Predsjednik Ljudevit Knežić ističe potrebu jačanja financija, a urednik Rožić govori o PUČKOM PROSVJEĆIVANJU)

XLVII. - 1914. (Bilježnik Čebušiće ističe „*knjige idu jako dobro – sve je rasprodano*“...)

XLVIII. - 1915. (Bilježnik Čebušiće ponovno ističe: „*Veoma nam je velika dužnost da jačamo i dižemo duh naroda... jača ga božanska sila jača od smrti, jer je nerazoriva i vječna*“)

5. ČLANOVI DRUŠTVA

Članstvo čine dvije osnovne skupine **Svećenici** i **Svjetovnjaci**.

Članstvo prema mjesnoj zastupljenosti:

- Prednjači „uža Hrvatska i Slavonija
- Slijede Istra i Dalmacija
- Bosna i Hercegovina
- Gradišće
- Banat,
- Bačka

U početku rada DSJ Hrvatska je bila razjedinjena što je poticala Austro-Ugarska monarhija. DSJ je veoma pridonio zbližavanju hrvatskih krajeva i nikada se nije stranački opredjeljivalo. Uvijek je svrha DSJ bila, i po pravilima i po postupanju, kulturno-prosvjetna djelatnost u hrvatskom pučanstvu i imalo ulogu okupljanja i rodoljubnog zauzimanja za ujedinjenje Hrvata ma gdje bili. DSJ je u prvom dobu ukupno okupljalo najveći broj Hrvata i u tome bilo najmasovnije društvo uopće.

Uoči i u vrijeme I. svjetskog rata broj članova se znatno povećao tako da je 1918. U DSJ bilo učlanjeno 54.354 članova po svim redovima.

Postoje doživotni i godišnji članovi. Prikaz stanja broja članova u tablici u nastavku.

Godina	Doživotni	Godišnji	Ukupno	Opaska
1869.		-		U prvo vrijeme samo doživotni
1871.				
1875.				
1880.				
1890.				
1895.	11		11	
1900.	14		14	Početak godišnjih članarina
1906.	16		16	
1908.	14		14	
1910.		12	12	
1913.	21		21	
1916.	23	13	36	
1918.	31	14	45	Završetak prvog doba – prvih 50 godina

Struktura članstva - Primjer iz 1878. – prikaz u tablici.

Godina	Stalež	Broj članova	Opaska
1878.	svećenici		U knjizi o „100. Obljetnici“ navodno 4.100 članova (!). U staleškom popisu u odnosu na ukupan zbroj je 3.684. Razlika između ukupnog broja od 4.100 članova 1878. i staleškog zbroja nije obrazložena...
	župe		
	seljaka		
	obrtnika, radnika		
	trgovaca		
	građana, građanki		
	učitelja i profesora		
	škola		
	učenika		
	činovnika		
	časnika i vojnika		
	liječnika i ljekarnika		
	odvjetnika		
	mjernika		
Ukupno			

Članstvo u DSJ je bilo čast i izražavalo je opredjeljenje za Hrvatsku kao jedinstvenu državu. To se očituje i u članstvu tadašnjih uglednika. U nastavku primjeri iz ranog 1. doba DSJ.

1872. godine:

- Grofovi (Juraj Jelačić; Julije Janković; Pavao Pejačević; Anton Mollinary; Metel Ožegović)
- Veleposlanici (Gustav Prandau; Koloman Bedeković)

1874. godine – ban i pjesnik Ivan Mažuranić

1877. godine – barun Ljudevit Vranjani

Popis članova od 1868.-1918. objavljivan je 1885.; 1907. i 1912. godine.

6. POVJERENICI

Povjerenici su bili ključni dužnosnici DSJ na terenu diljem Hrvatske i svih krajeva gdje su živjeli hrvati i govornici hrvatskoga jezika te su ujedno i posebni zaslužnici za ispunjenje svrhe osnivanja DSJ. Služba povjerenika smatrala se i bila je rodoljubna dužnost, a najčešće su je obavljali svećenici (župnici, kapelani, kateheti), a u manjoj mjeri ugledni svjetovnjaci.

Glavna zadaća im je bila povećavanje broja članstva, prikupljanje članarina, promicanje duha zajedništva i kulturnog uzdignuća hrvatskog pučanstva, primanje i raspodjela knjiga DSJ, administracija članstva i slanje prikupljenih novčanih sredstava na račun DSJ. Radili su gotovo besplatno uz rijetke izuzetke kojima se odobravao rabat od 10 – 20%.

Iz poštovanja prema njihovoj ulozi i značaju te revnosti u obavljanju te časne dužnosti (mada se među svima našao i manji broj nedovoljno ažurnih) na Glavnim skupštinama su pohvaljivani uzorni povjerenici. *S razlogom su smatrani stupovima na kojima počiva razvoj DSJ.*

Evo nekoliko podataka o pohvalama i ukupnom broju Povjerenika u ranim godinama DSJ.

1869. godine, pohvaljeni su:

- Milan Kučenjak iz Varaždina,
- Antonije Vladić, definitor Bosanske franjevačke provincije (... koji je nabavio veći broj prvih jeronimskih knjiga za bosanske samostane i katoličke vjernike).
- Na širenju jeronimskih knjiga u Bosni radile su i Sestre milosrdnice pod vodstvom svoga superiora F. Höppfergera.

1872. godine, pohvaljeni su:

- Stjepan Bešlić, kapelan u Oriovcu i
- Mato Štefanac, kapelan u Varaždinskim Toplicama

1875. godine, pohvaljeni su:

- dr. Koharić, biskupski tajnik u Đakovu,
- Đuro Šimončić, profesor učiteljske škole u Zagrebu,
- Janko Vuković, župnik u Vinici
- kapelani: Štefanac, Martinčić i Kosiček.

1882. godine, pohvaljeni su:

- Bartol Matković, gimnazijski vjeroučitelj u Subotici (sabrao 30 članova među bunjevačkim Hrvatima. Obećao je da će ih *„još više pribaviti a time jače probuditi opću naobrazbu i narodnu svijest svoga naroda“*

1872. godine, pohvaljeni su:

- Stjepan Bešlić, kapelan u Oriovcu i
- Mato Štefanac, kapelan u Varaždinskim Toplicama

Revni Povjerenici bili su godinama:

- Ivan vitez Trnski za Vojnu Krajinu,
- Nadbiskupsko sirotište u Požegi i njihovi ravnatelji,
- Otokar, učitelj iz Virja (njegove su riječi bile: *„dužnost je svakog rodoljuba skupljati članove za DSJ“* godine 1892.),
- Andrija Stojanović iz Babine Grede (1909.).

Uz navedene pohvale bilo je i prigovora i sankcija za nehajne povjerenike (1877. i 1878. Odbor zaključuje da se takvima (a manji ih je broj), *„ima oduzeti povjereništvo i predati revnijim osobama“*.

Brojnost Povjerenika

Nastojanja oko Povjerenika vidljiva su u izvještajima na Godišnjim Skupštinama. Evo primjera iz Zagrebačke biskupije kao najveće u Hrvatskoj. Prikaz u tablici:

Godina	Broj Župa	Župnici Povjerenici		Opaska
		Da	Ne	
1902.	350	270	80	Nastojanja su bila da svaki Župnik bude Povjerenik!
1910.		306	44	
1911.		320	30	
1912.	-	894	-	Podaci se odnose na ukupan broj Povjerenika u svim hrvatskim krajevima
1913.	-	922	-	
1914...	-	1.000	-	

7. DOBROČINITELJI

Brojni su bili dobročinitelji DSJ. Očitovali² su se u novčanim darovima, oporučnim zapisima, osnivanjem zaklada u korist Društva, pisanjem knjiga i članaka za društvena izdanja, objavljivanjem propagandnih članaka u novinama, prikupljanjem novih članova, vršenjem službe povjerenika itd.

Nastavak slijedi uskoro...

² Očitovanja dobročinstva bila su brojna i za danas poučna!!!